

Séra Ildikó

Weinviertel, mon amour / Szerelmem, Miskolc

Interjú a projekt osztrák művészeivel, Iris Andraschekkel és Eva Brunner-Szabóval

☞ **Séra Ildikó:** Ezt az interjút egy esős őszi nappal kell kezdenem. 2009 november, Miskolc.

Villamos zörög végig a Tiszai pályaudvar mellett, viszi az utasokat a főutca irányába, a Forint és a Fillér felé. Szürke idő, szürke emberek, botorkálnak a Zöld Elefántba vagy -ból, aztán jön a Selyemrét, az se sokkal jobb, istenem, csinálni kellene egy kiállítást, *Szerelmem, Miskolc* lenne a címe, csakazértis.

Most, egy évvel később együtt ülünk IRIS ANDRASCHÉK és EVA BRUNNER-SZABÓ osztrák művészekkel egy csésze kávé mellett, hogy az in_between : culture osztrák művészeti csoport által kezdeményezett *Weinviertel, mon amour / Szerelmem, Miskolc* osztrák-magyar kooperációs projektről beszéljünk. 2010 október végén 12 napot töltöttek Miskolcon, ezalatt Andraschek roma nőkről készített interjúval egybekötött fotósorozatot, Brunner-Szabó pedig a város láthatatlan történetét kapta lencsevégre. A projekt október eleji szakaszában két magyar művész, Fabricius Anna és Kis Tanne István töltöttek 10 napot az alsó-ausztriai Wolkersdorfbán,

EVA BRUNNER-SZABÓ
Weinviertel, mon amour / Szerelmem, Miskolc

s ennek során videómunkák születtek a Fabriciusra jellemző humorral és precizitással, Kis Tanne pedig a környezetet járta be, helyekre, helyzetekre nyitott szemmel, érzékenységgel.

☞ *Hogyan találtatok rá a témákra, illetve azok hogyan találtak rátok?*

☞ **Iris Andraschek:** Már az első beszélgetéseink egyikén felötlött, hogy a roma témakörrel készítenék egy fotósorozatot, hiszen Észak-Kelet Magyarországon él az országban a legnagyobb roma kisebbség. Erről sokat is cikkeztek, igen forró hangulatú kijelentéseket olvastam, tehát ez egy probléma, ami nem hagyja nyugodni az embereket. Viszont én, úgy mondanám, hogy semlegesen érkeztem Miskolcra, evvel a témával már olyan sokan foglalkoztak előttem, talán nem kell, hogy még én is jöjjek... Különösen, hogy csupán két hetet töltöttem itt. Ám ha kívülről is járja az ember az utcákat és figyeli a járókelőket, akaratlanul is felmerül egy csomó kérdés. A főutca pompás épületei a város fénykoráról mesélnek, viszont látszik, hogy Miskolc most küzd, munkanélküliséggel, kisebbségi problémákkal, stb. Úgyhogy előbb-utóbb mégis ennél a témánál kötöttem ki.

☞ **Eva Brunner-Szabó:** Én egy bécsi templom kapcsán bukkantam a témára, ugyanis van Bécsben a Gumpendorfer Strassén egy evan-





IRIS ÁNDRASCHÉK
K. L., 2010, C-Print



IRIS ÁNDRASCHÉK
B. Tóth, 2010, C-Print



IRIS ÁNDRASCHÉK
M. Jung, 2005, C-Print

gélikus templom, Ludwig Förster munkája, amely egy az egyben megegyezik a miskolci zsinagógával. Érdekesnek találtam, hogy egy építész duplán eladja ugyanannak az épületnek a terveit, ami aztán az 1800-as évek közepén a Monarchia két városában meg is épül. Viszont az első nap Miskolcon, mikor az utcákon sétáltam, feltűnt, hogy igen sok az üres tér, amely valahogy nem illik bele a város szövetébe. Azt tudtam, hogy Miskolcnak a II. világháború előtt 15.000 zsidó lakosa volt, most pedig 2-300. Ennek az okait vizsgálva, kutatásaim során rábukantam többek között az 1946-os miskolci pogromra.

Ez egy furcsa történet, a forint bevezetése táján a rendőrség letartóztatott három feketézőt, akiket aztán villamossal vittek az egyik fogházból a másikba. Miközben őrzőikkel együtt átszálltak volna, a villamos megállóban egy felvonulásba botlottak, diósgyőri munkások tüntettek a feketézők ellen. A tömeg a nem zsidó feketézőt elengedte, a másik kettőt pedig elhurcolta a Búza térre, ahol egyiküket, akinek a hátizsákjából egy narancs, egy rúd felvágott, egy sajt és cukor esett ki, félholtra verték, a másikat pedig felakasztották. A tetteseket letartóztatták, de itt a történet még nem ér véget. A rendőrségen az egyik rendőr különösen bántalmazta a letartóztatottakat, ami természetesen nincsen rendjén. Az első lincselés után 2-3 nappal a feldühödött tömeg kihozta ezt a református félzsidó férfit a rendőrségről és őt is felakasztották a Búza téren.

Az ilyen történeteket persze szívesen elássa az ember, megfedkeznek róluk. Lehet, hogy néhány könyvben megemlíti a történeteket, de szerintem a nyilvánosság nem vesz tudomást róluk, nincsenek benne a város emlékezetében. Az én munkám pedig pontosan erről szól, az elfojtott emlékekről, a történetekről, melyeket megpróbálok újra a nyilvánosság elé tární. Így találtam rá a témámra, Miskolc száműzött történelmére. Különböző ez a benyomásom a városról is, hogy itt nagyon sok ki nem mondott, elfojtott dolog bújik meg. Tudom, hogy a II. világháború után nem sokkal jött a kommunizmus, egymásra rakódtak a fel nem dolgozott történetek különböző rétegei, ami a történelmi feldolgozásnak valószínűleg nem kedvezett, de ez a „száműzött történelem” érezhetően jelen van a városban, jelen van valami, amiről senki sem beszél.

✚ *Iris, te Miskolcon portrészorozatot készítettél olyan nőkről, akik a roma kisebbség tagjai. Mióta dolgozol portrészorozatokon és ezeknek miért éppen nők az alanyai?*

✚ **A:** Nemrég egy barátnőm életét követtem nyomon napokon keresztül a kamerával. Az érdekelt, hogyan éli meg a mindennapokat, mik a problémái, hogyan küzd meg velük. A fotók ezt a személyt mutatják különböző situációkban, bevásárlás, főzés közben, stb. A képekbe aztán interjúrészleteket komponáltam. Ezek a szöveges részek hivatottak közelebről bemutatni az asszonyt. Portrészoro-

zatot már többször készítettem, azonban az adott személy mindennapjai csupán ennek az egy munkámnak volt a témája. Azóta szerettem volna folytatni, egy újabb sorozatot készíteni, ami most, úgymond, adta magát. Miért nőkről? Mert ez engem személyesen is érdekel, illetve mert a nőknek nagyon különböző igényeket, elvárásokat kell összeegyeztetniük a mindennapjaikban. Az interjúkból vett idézetek azért is kapnak olyan jelentős szerepet a képeimen, mert elméleti munkák helyett az illető saját, személyes érzésein, kijelentésein keresztül szeretnék megláttatni valamit a mindennapjaikból. A roma témakör illetve a nők mindennapjainak kombinációjából jött létre a miskolci munkám témája.

✚ *Az említett sorozat és a miskolci kiállítás képei mind olyan általános problémákkal foglalkoznak, melyeket szerintem minden nő jól ismer egész Európában, kis túlzással az egész világon. Tudatos döntés volt részedről, hogy a roma nők életének azt a részét mutatód be, amelyben minden nő magára ismerhet?*

✚ **A:** Igen, örültem annak, hogy nem egzotikumként sikerült bemutatni ezeket az asszonyokat, hanem egy teljesen átlagos, normális szinten. Hiszen azoknak a nehézségeknek a feldolgozására vagy akár csak bemutatására, melyekkel a roma népcsoport nem csak Magyarországon, hanem egész Európában szembesül, ez a két hét kevés lett volna. Az interjúk során azért kérdeztem őket olyan problémákról, melyek a legtöbb nőnek visszaköszönnek, hogy lehozzam ezt az egészet egy teljesen mindennapos szintre.

✚ *Eva, te már évek óta olyan nehéz témákkal foglalkozol, mint a II. világháború, gondolok itt a mauthauseni fényinstallációdra, a memoryprojects*

csoporthoz összes munkájára vagy a Calaf-beli Museu de Memories-re, ahol a spanyol polgárháborút dolgozták fel. Honnan jön a készítés? Kötelességnek tekinted, hogy mások helyett is feldolgozd a történelem véres, szomorú fejezetét?

✘ **B:** Kötelességnek nem nevezném, de már iskolás korom óta érdekel. Talán azért, mert Ausztriában a 70-es években hasonló volt a helyzet, voltak dolgok, amikről egyszerűen nem beszélt az ember. Oberwart, vagyis Felsőőr, az a burgenlandi település, ahonnan származom, 1921-ig Magyarországhoz tartozott. Itt is létezett egy zsidó hitközség, ahogyan katolikusok, reformátusok, evangélikusok is éltek a faluban. Aztán az Anschluss után két hónapon belül minden zsidónak el kellett hagynia a lakhelyét, még mielőtt a deportálások, gázosítások elkezdődtek volna. Emlékszem, gyerekkoromban volt néhány olyan bolt, ahová a szüleim szerint nem ment be az ember. Ezek zsidó kereskedőktől elvett, árszabított üzletek voltak, melyeket aztán felsőőriek kaptak meg. De erre csak sokkal később, kutatásaim során jöttem rá, akkor gyerekfejjel annyit értettem csupán, hogy ezek tabu-helyek, ide nem szabad bemenni. Operatőrként dolgoztam először ilyen témában egy könyvprojekt kapcsán, a címe Vertrieben – Erinnerungen burgenländischer Jüdinnen und Juden (*Elűzve – burgenlandi zsidók emlékei*) volt. Nagyon sokat tanultam és láttam e projekt során, így ez a téma egyre inkább az enyémmé vált. Láttam, még milyen sok a tennivaló és azt is, hogy milyen sok pozitív változást eredményezhet az, amit csinálunk. Ha a többi munkámra gondolok, az emlékezet mindig is fontos inspiráció volt számomra, legyen az a személyes emlékezet, mint a *Halottas ing* című munkámban, mely nagyanyám halála után készült. Ez a sorozat az ő stafirungját mutatja be, illetve dolgozza fel, és azokat a szobákat, melyekben élete utolsó éveit töltötte. Tehát ennek a munkámnak nem a háborús emlékezés volt a tárgya, hanem az emlékezés maga.

✘ **A:** Ha lenne egy kívánságod, mit szeretnél, milyen hatása legyen a munkáidnak Miskolcon?

✘ **B:** Azt kívánám, hogy az elfojtott történetek a felszínre kerüljenek, talán emléktáblák meséljenek azokról a dolgokról, amikről most nem beszél senki. A XVII-XVIII. század oly szépen, erősen van jelen a főutca márványabláin. Azt is szeretném, hogy az iskolában tanulhassanak a gyerekek ezekről a dolgokról,

hisz itt az anyagi jóvátétel már lassan értelmét veszti, a túlélők meghalnak, de az, hogy nem felejtjük el a történelem ezen fejezetét, az sokaknak sokat jelenthet.

✘ **A:** Az osztrák-magyar projekt első közös kiállítása 2011. március 8-án nyílik meg a Miskolci Galériában, aztán április 30-án a wolkersdorfi kastélyba vándorol. Nőnap, nőművészek vagytok, milyen nehézségekkel kell küzdenie egy osztrák nőművésznek a 21. században?

✘ **B:** Nekem a projektjeim során soha nem jelentett hátrányt, hogy nő vagyok. Viszont általánosságban ki lehet jelteni, hogy a nőművészeknek nehezebb a dolguk, mert a művészeti világot sok szinten még mindig nagyon erősen a férfiak határozzák meg.

✘ **A:** Az első kijelentéshez én is kapcsolódnék. Anyaként persze hozzá kell fűznöm, hogy kisgyerekes művészként találok nagyon egyértelmű viselkedési mintákkal is, amikor sokan erősen várakozó álláspontra helyezkedtek, komolyan lehet-e még venni engem, sokszor mély székszissel találok. Másrészt az utóbbi tizenöt évben egyértelmű javulást érzek ezen a téren, magától értetődőbbé vált a gyerekvállalás a nőművészek körében, bár az egyenjogúságtól még most is messze vagyunk.

A projekt első részét az Alsó-Ausztriai Tartomány és a Miskolci Galéria támogatásával hozta létre az in_between : culture osztrák művészeti csoport.
www.inbetween.at
www.memoryprojects.at



EVA BRUNNER-SZABO
Weinviertel, mon
amour / Szerelmem,
Miskolc